

Józef Jeleński

REWITALIZACJA RZEK GÓRSKICH NA PRZYKŁADZIE PROJEKTU „TARLIKA GÓRNEJ RABY”

“The upper Raba River spawning grounds” project as an example of mountain river restoration

ABSTRAKT: W artykule przedstawiono zrealizowany wspólnie przez organizację pozarządową i RZGW w Krakowie, w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy projekt „Tarliska Górnej Raby”. Dotyczył on rewitalizacji odcinka żwirowej rzeki górskiej - Raby, wraz z jej dopływami. Usunięto dwie zapory na dopływach Raby, zwiększono naturalną retencję i poprawiono warunki do sedymentacji pozakorytowej. Jako wynik projektu powstały także wytyczne utrzymania rzek górskich.

SŁOWA KLUCZOWE: rewitalizacja rzek, retencja korytowa, sekwencja bystrze-płoso

ABSTRACT: The project “The Upper Raba River Spawning Grounds” was implemented in partnership between a non-governmental organisation and the Regional Water Management Authority in Kraków, within the Swiss-Polish Cooperation Programme. It concerned rehabilitation of a gravel-bed mountain river with its tributaries. Two check dams on the Raba River tributaries were removed, natural retention was increased, floodplain sedimentation conditions were improved. As the effect of the project mountain river maintenance guidelines were published as well.

KEY WORDS: river restoration, channel retention, riffle-pool sequence

Wprowadzenie

Doliny rzeczne po ostatnim zlodowaceniu podlegały wyłącznie siłom przyrody. Uzyskały swój kształt i dynamikę, które uznajemy za naturalne poprzez interakcję sił żywiołu wezbranej wody i pędzącego wraz z nią rumowiska, rzeźbiąc dolinę pomiędzy zaroślami i zadrzewieniami. Karczując lasy i wprowadzając w to miejsce gospodarowanie rolne człowiek wywołał w dolinach rzecznych zmiany, którym nie bardzo umiał się przeciwstawić, więc dalej pozostawiał rzeki siłom natury. Dopiero budowa osad i miast, ujęć wody, kanałów i młynów wodnych w dolinach rzek wymagała interwencji technicznej dla ochrony zajętego terenu. Wtedy też w bezpośrednim sąsiedz-

twie koryt rzecznych pojawiły się budowle, które w przypadku ich zniszczenia przez żywioł musiały być odbudowane lub zastąpione innymi dla zapewnienia funkcjonowania infrastruktury z nimi związanej. Aż do XIX wieku wkraczanie w doliny rzeczne miało charakter fragmentaryczny. Interwencja techniczna w rejonie zagrożenia powodziowego miała charakter incydentalny, polegający na obronie określonego elementu zabudowy lądowej przed istniejącą, nie przebudowaną rzeką podlegającą wylewom.

Przełom XIX i XX wieku przyniósł zmianę ilościową i jakościową: dla ochrony cywilizacji lądowej zaczęto przekształcać elementy środowiska wodnego, budując zbiorniki zaporowe i wykonując melioracje